

Van Scheivoor Tot Trottoir

K. Friso

Bijna alle buurtschappen kenden vroeger een broek en een veld. Namen als Hellerbroek, Hellelerveld, Hoeverbroek, Hoeverveld, Huinerbroek, Huinerveld, Halvinkhuizerbroek, Halvinkhuizerveld leven nog voort als herinnering aan de tijd, waarin broeken en velden voor de buurtschap onontbeerlijk waren. Broeken bestonden uit lage, vochtige en veenachtige gebieden, waaruit soms turf werd gehaald en waarin hier en daar weilanden te vinden waren voor zover de afwateringstoestand dat toeliet en de grond voor vee begaanbaar was. Velden lagen doorgaans wat hoger en waren in het algemeen beter bereikbaar. Ze bestonden meestal uit heide, driest en onland, afgewisseld door wat hoger opgaande begroeiingen. Soms bevatten de velden watergaten, die dienst deden voor het wassen van schapen. Afhankelijk van de afwateringstoestand kwamen er op de velden ook wel moerasachtige gedeelten voor.

Broeken en velden waren van belang omdat zij dienden als gebieden waaruit de boer zijn meststoffen haalde voor zijn akkers, zoals Veen, drek, heideplaggen, bladeren. Bovendien konden in de drogere delen van de broeken en op de velden de schapen terecht en leverde de bijenteelt in die gebieden ook nog wat op. In oude geschriften blijkt dat kloosters 'wastijnsige lieden' kenden, lieden, die verplicht waren jaarlijks een bepaalde hoeveelheid bijenwas te leveren voor de te branden kaarsen. Zo vermeldt een uit de 14e eeuw daterend tijnsboek van het Jufferenstift te Hoog-Elten, dat Arnt die Velijc in het Appelerbroec tot pacht geeft Onder ander vier pond 'wasses' en dat Vliecke van Nulde elk jaar een pond 'wasses' als tijns moet leveren in de hof van dat stift te Appel.

Het ligt voor de hand dat de aanwezigheid van een broek en een

veld bepalend is geweest bij de keuze van de plaats waar een nederzetting kon worden gesticht. Ook ons dorp kende een broek en een veld. Er was sprake van een Putterbroek en een Putterveld. Het Putterbroek strekte zich westelijk van het dorp uit. De Engersteeg vormde een verbinding tussen de Putterbrink en het Putterbroek. Het Putterbroek lag op vrij grote afstand van de brink.

*dezelfde plaats ligt nu de Veldstraat.
Links achteraan op de foto is het pand
van Van Loosenoord te zien.
(foto: K. Friso)*

Het Putterveld lag dicht bij het dorp. Het lag daar, waar in de jaren zestig de woonwijk 't Veld werd gesticht. Met de aanleg Van deze woonwijk verdween het eigenlijke Veld, dat gekenmerkt werd door talloze kriskras door het landschap getrokken zandweggetjes, door rogge- en aardappelakkers en onsystematisch in dat landschap uitgestrooide arbeidershuisjes.

Bij die huisjes stonden meestal allerlei hokken en schuren en soms een klein hooi- of strobergje. Een met planken afgezette ruimte waarbinnen varkens liepen, een kippenren, een water-

De Garderense weg in de jaren dertig, genomen vanaf de kruising met de Voorthuizerstraat. Rechts van deze weg ligt 't Veld. In het huis dat links schuil gaat achter de boom woonde toen de familie Van de Weitgraven. (uitgave van C.J. Terwee)

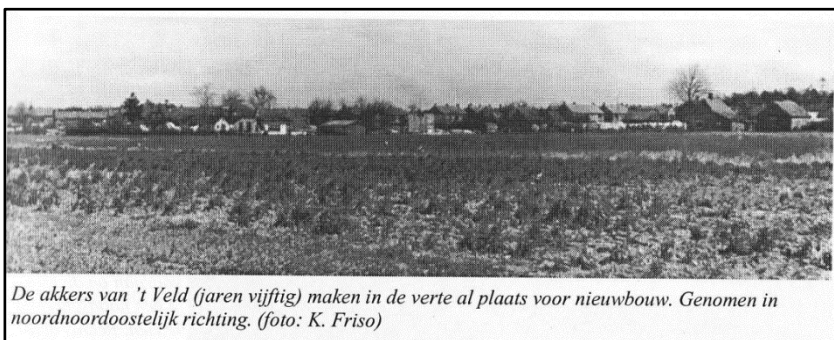
pomp en wat vruchtbomen behoorden tot de overige bezienswaardigheden. Soms bezat het huisje een met een haag omgeven hofje waarin groenten, kruiden en bloemen werden gekweekt. Oudere huisjes kenmerkten zich door keurig bijgehouden leilinden, die de voorgevel beschermden tegen zon en wind.

De linkerfoto toont de Calcariaweg begin jaren vijftig, genomen in zuidelijke richting. Het huis op de foto bestaat nog steeds. Het zandpad dat van rechts komt, ligt iets ten zuiden van de huidige aansluiting van de Da Costastraat (foto: K. Friso). De foto rechts toont hetzelfde huisje anno 2003 (foto: Jolette van Eijden).

Bij de stichting van de woonwijk bleef zo hier en daar zo'n huisje staan. Wie goed oplet kan zo'n huisje nog wel tussen de woonblokken ontdekken. De zandweggetjes Verdwenen, evenals de rogge- en aardappelvelden, die doorsneden werden door scheivoren waarlangs de kinderen vroeger naar school liepen en die vaak in kleine voetpaadjes veranderden.

Twee boerderijnamen op 't Veld zijn bekend gebleven: De Trompet en De Bult. Van mensen, die op 't Veld woonden werd vroeger

De akkers van 't Veld (jaren vijftig) maken in de verte al plaats voor nieuwbouw. Genomen in noordnoordoostelijk richting. (foto: K. Friso)

Vaak gezegd: "Die komen van de Bult". Zowel

De Trompet als De Bult verdwenen. Het tegenwoordige Kerkwegje dat zuidelijk van de Nieuwe Kerk loopt, werd in de oude wegenleggers beschreven als 'de weg van de Poepenburg naar de Bult'. In de volksmond heette de weg het Poepenburgersteegje. Poepenburg was een oud boerderijtje aan de Halvinkhuizerweg.

Vanouds was het Putterveld een heidegebied. Boeren uit de omgeving voelden zich gerechtigd in dat gebied heideplaggen te ste-

ken. Omtrent de eigendom van de heide bestond geen duidelijkheid. Aangenomen werd dat de gronden aan het ambt - later de gemeente - toebehoorden. Toen de heide schaarser werd en bovendien grote gedeelten van 't Veld in erfpacht waren uitgegeven aan hut- en huisjesbewoners, kwam de vrijheid om plaggen te steken in het geding. De gemeenteraad besloot in 1878 het plaggenhalen te beperken en bepaalde dat het plaggensteken uitsluitend op donderdagen mocht plaatshebben en dat de plaggen uitsluitend per kruiwagen of kar en paard mochten worden opgehaald.

In 1923 werd in de gemeenteraad geopperd de plaggenstekers te laten betalen zoals in Ermelo. De burgemeester voelde daar veel voor. Anderen stelden zich op het standpunt dat oude rechten in ere dienden te worden gehouden. Besloten werd het in 1878 genomen besluit onverkort te handhaven en dus geen betaalregeling vast te stellen.

In 1933 komt de gemeenteraad nogmaals op deze zaak terug als blijkt dat van gemeentewege bordjes zijn geplaatst met het op-

schrift Verboden Toegang. Op voorstel van een van de raadsleden wordt besloten het recht om vrij plaggen te steken op donderdagen te handhaven en de bordjes te laten verwijderen.

De Peppelerweg in de jaren vijftig, gezien vanaf de Calcariaweg richting het dorp. In het huis links op de foto woonde Cozijnsen, de 'scheresliep'. (foto K. Friso)

In de arbeidershuisjes op 't Veld woonden dagloners, die het financieel niet breed hadden. Ze verhuurden zich bij de boer of werkten in de bossen. Velen echter oefenden ook andere beroepen uit, die onderling nog al

wat in soort verschilden. Er woonden rietdekkers, petroleumventers, huisslachters, voddenboeren, bezembinders, straathamermakers, kennelhouders, scharenslijpers, stoelenmatters, kippen-slachters en bokkenboeren. Als er binnen het beroep weinig of niets meer te Verdienen Viel schakelden ze vrij gemakkelijk over op een ander beroep.

In de zomer gingen veel Veldbewoners naar Holland en probeerden daar wat in de hooibouw of in de graanoogst te verdienen. Sommigen rommelden maar wat aan, ventten met de hondenkar langs de deur. Als ze op de terugweg paardenmest zagen liggen, werd die mest opgeveegd en in de kar meegenomen naar huis, naar het tuintje, waarin elk brokje mest gebruikt kon worden,

want de grond op 't

Veld was schraal!

't Veld kende goede

vaklieden. Was Jacob

Magg niet de beste

straathamermaker van

de Veluwe en had hij

niet elke gerenommeerde

stratenmaker als

klant? En was Gies van Zoeren niet bekend als professioneel af-richter van blindengeleidehonden? Voor de oorlog hadden veel Puttenaren in het dorp achter hun huis een hok waarin ze een varken voor de slacht hielden. Altijd was er wel een Simon in 't Veld te vinden, die in het najaar op deskundige wijze de huisslachting verzorgde, daarbij geïnspireerd door een bijpassende stevige borrel. Huisslachters als Steven Simon, Gerard Simon en Jacob Simon kenden hun vak en hadden in het najaar een drukke tijd. Iedereen in het dorp kende Cozijnsen de Scheresliep en toen nog velen verstoken waren van gas of elektriciteit was Jaap van den Hoorn de petroleumboer een belangrijk figuur. Ze noemden hem Jaap Peterolie.

Iedereen op 't Veld had vroeger wel een paar geiten en daarom

*Deze foto uit de jaren vijftig toont de toenmalige Krachtighuizerweg. Hij loopt in zuidelijke richting door naar de huidige Krachtighuizerweg en heet anno 2003 de Jacob Catsstraat. Links vooraan op de foto is een noodschooltje te zien. Rechts achteraan staat nu de Golf.
(foto: K. Friso).*

kende iedereen Garrit de Bokkeboer. Bij hem kon je voor drie stuivers met de geit naar de bok. Een oud-Veldbewoner vertelde daarover: *“Samen mit m ’n breurtjes most ik van m ’n moeder mit de geit naor Garrit de Bokkeboer. Daorveur kregen Wulie drie stuvers mee op zak om Garrit veur ‘t karwei dat de bok dee te betaalen. Wulie kwamen argens onderweg langs een ijskar en je begriepen, dat we daoran niet zomar veurbie konden gaon. Zeker niet mit drie stuvers op zak. We waren mit z’n drieën en we besleuten veur een stuver een ijsje te kopen. om de beurt likten we dat op tot we bie Garrit de Bokkeboer waren. Bie Garrit kwam ‘r natuurlijk rottigheid. Hie wou drie stuvers hen anders gung ‘t feest mit de bok niet deur. We hadden nog mar twee stuvers en goede raad was duur. M ’n jongste breurtje, die lang niet stom was, het toen tegen Garrit ‘ezeid dat hie veur dizze keer de bok er dan mar veur een stuver minder in mos laoten doen.”*

Binnen de gemeenschap, die het Veld vroeger bewoonde, moeten eigen gewoonten en eigen ongeschreven regels hebben gegolden. Wie met die gewoonten brak of wie niet volgens die regels handelde werd door de gemeenschap gecorrigeerd, meestal niet op zachtzinnige wijze. De Veldbewoner kenmerkte zich door een sterk rechtsgevoel. Eigenrichting kwam veel voor. Heel vaak kwam de klomp of het zakmes er aan te pas. Soms werd een onenigheid niet uitsluitend tussen personen onderling uitgevochten maar schaarden de families zich achter de strijdenden en werden de veten soms grootscheeps beslecht. In de vorige eeuw stond het Veld daar al bekend om. Een brief van burgemeester Van Dedem van Driesberg, gedateerd 21 juli 1846, en gericht aan de Officier van Justitie, duidt daarop. Een zekere Pieter B., bijgenaamd Piet Vil, had zich tot de Officier van Justitie gewend met het verzoek maatregelen te nemen tegen mede-Veldbewoners met wie hij in onmin leefde. Ze vielen hem voortdurend lastig en treiterden hem met allerlei pesterijen. Voordat hij een beslissing ging nemen won de Officier van Justitie advies Van de burgemeester in. De burgemeester voelde er niet voor een uitgebreid onderzoek in te stellen en daarbij verwikkeld te raken in de vele

ruzies en veten, die 't Veld zo kenmerkten. Hij schreef dan ook aan de Officier: "dat de Bult even buiten het dorp, waar B., bijgenaamd Piet Vil, woont, een kolonie op zichzelf is en door een soort mensen wordt bewoond, die mij dagelijks met allerlei soort van weinig beduidende klagten lastig komen vallen, onderling als Katten en Honden leven, in staat den Burgemeester van den morgen tot den avond werk te verschaffen."

Na gereedkoming van de woonwijk 't Veld is van het vroegere karakter en de vroegere sfeer van dit gebied nauwelijks meer een spoor overgebleven. Waar eens Harmen en Grietje in een met riet gedekt huisje woonden, staat nu een gymnastiekzaal. Er leven op 't Veld geen mensen meer die jaarlijks van de diaconie een mudje kolen kregen om het warm te houden en die de rest van de benodigde brandstof met vaak van reumatiek gekromde ruggen uit het bos moesten halen. De houtblokken, die tegenwoordig naast of achter de keurige rijtjeshuizen staan opgestapeld, zijn niet bestemd voor het fornuis. 'tVeld veranderde van fornuis tot open haard, van roggeveld tot plantsoen van keuterij tot koopwoning, van hondenkar tot auto, Van scheivoor tot trottoir. En niemand zet meer het bedrijf van Garrit de Bokkeboer voort.

+++